

Razumkov
centre

Kingdom of the Netherlands

MATRA Programme

РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА: ПЕРЕБІГ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПОДІЙ

Аналітична доповідь
Січень 2023р.

Ця публікація підготовлена в рамках проекту Програми MATRA, що фінансується Посольством Королівства Нідерландів в Україні. Оцінки та висновки авторів не слід розглядати як офіційну позицію Посольства.

РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА: ПЕРЕБІГ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПОДІЙ

Микола СУНГУРОВСЬКИЙ,
директор військових програм Центру Разумкова

Олексій МЕЛЬНИК,
співдиректор програм зовнішньої політики та міжнародної безпеки

Аналітична доповідь охоплює період з вересня по грудень 2022р. і містить узагальнені оцінки ситуації та висновки за цей період

Успішні контрнаступальні дії українських сил оборони впродовж останнього кварталу 2022р. не лише суттєво змінили ситуацію на полі бою, але й вплинули на сприйняття війни та оцінки спроможностей сторін конфлікту. Перемоги на фронті, демонстрація незламного духу українського суспільства, активна державна та народна дипломатія України в західних країнах значно позначилися на ставленні західного політикуму до перебігу подій в Україні та на характері військово-технічної і гуманітарної допомоги західних партнерів, яка за умов жорстких руйнувань економіки України є одним із головних чинників її стійкості.

СИТУАЦІЯ НА ФРОНТІ

Головними оперативними напрямками, де визначався перебіг війни, були наступні:

Харків. 6 вересня 2022р., після успішної дезінформаційної кампанії, відволікаючих дій на Херсонському напрямку та вмілому, прихованому маневру силами та засобами на Слобожанщині, ЗСУ вдалися до стрімкого контрнаступу під Харковом. Упродовж тижня вдалося звільнити 6 000 км² окупованої території, включно з містами Балаклія, Куп'янськ, Ізюм, Вовчанськ, багатьма іншими населеними пунктами — майже всю Харківську область. Крім того, ЗСУ знищили або захопили сотні одиниць ворожої техніки.

Успіхи України в Харківській операції продемонстрували можливості України не лише до ефективної оборони, але й до планування

та здійснення контрнаступальних операцій. Здатність українських воїнів опановувати та використовувати в бою надані партнерами озброєння зміцнили їх довіру до України та стимулювали збільшення ними військово-технічної допомоги.

Херсон. 2 жовтня — в день, коли російський Конституційний суд визнав законними підписані путіним договори про «приєднання» до РФ частково окупованих територій Донецької, Луганської, Запорізької і Херсонської областей, — українські війська посилювали наступ на південь вздовж західного берега Дніпра. Впродовж місяця українські війська просунулися на понад 36 км, звільнивши територію площею близько 1,4 тис. км²; було відновлено контроль над 41 населеним пунктом. 9 листопада Кремль вдався до «жесту доброї волі» та оголосив про відвід військ з правого берега Дніпра. 11 листопада МО РФ повідомило про завершення виводу військ на лівий берег. Того ж дня до Херсона ввійшли українські військові та повністю звільнили місто.

Наступальна операція ЗСУ на Херсонщині суттєво відрізнялася від бойових дій під Харковом. Акцент був зроблений на руйнуванні логістики, систем управління та комунікацій, ураженні та виснаженні правобережного угруповання російських військ, поступовому витисканні їх на лівий берег Дніпра та звільненні Херсона без активних бойових дій у місті. Насичення російським командуванням правобережного угруповання силами та засобами для наступу на

Миколаїв та Одесу виявилось стратегічною помилкою. Руйнування ракетними ударами ЗСУ переправ через Дніпро унеможливило не лише подальше нарощування правобережного російського угруповання, але й його логістичне забезпечення та перекидання сил і засобів звідти на інші напрямки. Як наслідок, над правобережним російським угрупованням нависла загроза поступового знищення, якого вдалося уникнути завдяки в т.ч. використанню цивільного населення як щита на переправах через Дніпро.

Російські підрозділи, виведені на лівий берег, яким хоча б частково вдалося зберегти боєздатність, були перекинуті для підкріплення угруповань на Донецькому та Запорізькому напрямках. Завдяки цьому російському командуванню вдалося зміцнити оборону на Запорізькому напрямку та посилити наступ на Донецькому.

Переміщення лінії фронту дає можливість ЗСУ завдавати ударів авіацією, артилерією, ракетами та дронами по цілях в оперативній глибині російських військ на тимчасово окупованих територіях, у т.ч. у Криму, та навіть на російській території. Такі удари з використанням отриманих західних озброєнь і зброї вітчизняного виробництва дали можливість, зокрема:

- ✓ знищувати сховища зі зброєю, командні пункти, живу силу ворога на всю оперативну глибину побудови його угруповання;
- ✓ суттєво прорідити ударом морських дронів 29 жовтня угруповання чорноморського флоту в Севастопольській бухті;
- ✓ уразити аеродроми у Криму (19 серпня 2022р.), Воронежській, Курській, Ростовській, Рязанській, Саратовській областях рф (грудень 2022р.).

Це свідчить про наявність у ЗСУ спроможностей встановити вогневий контроль над районами накопичення резервів, зосередження сил і засобів противника, маршрутами надходження резервів і матеріально-технічного забезпечення, суттєво знизити оборонний, наступальний потенціал і моральний дух ворожих сил. Успішні ракетно-дронові удари по об'єктах у Криму та на російській території продемонстрували нові

можливості ЗСУ та спростували застереження стосовно неприпустимості таких атак з огляду на ризик застосування агресором тактичної ядерної зброї у відповідь.

Донбас. Східний фронт став зоною найбільш кровопролитних боїв і, водночас, відсутності оперативних здобутків жодною із сторін. Російська сторона, зазнавши поразки на Харківському та Херсонському напрямках, зосередила головні наступальні зусилля на відносно невеликій ділянці східного фронту. Попри сумнівну військову доцільність виснажливої наступальної операції під Бахмутом, росія переслідує щонайменше три політичні цілі. По-перше, безуспішна динаміка «спеціальної військової операції» має ознаменуватися хоча б якоюсь перемогою. По-друге, кремль дедалі більше прагне переговорів на власних умовах, а це потребує наявності певного важелю тиску або суттєвого предмету торгу. По-третє, перебіг подій на цьому напрямку впливає на престиж не лише очільника кремля, але й його поплічників, зокрема є.пригожина, якому, схоже, підготовлена певна роль (на чолі з ПВК «Вагнер») у повоєнному перерозподілі влади в рф.

Факт появи на фронті багатьох парамілітарних формувань (армія Кадірова, ПВК «Вагнер/Ліга», «Патріот» «Скелет», «Слов'янський корпус», «Російські системи безпеки», Е.Н.О.Т. тощо) може свідчити, по-перше, про намагання посилити професійними вбивцями наступальний потенціал російських військ; по-друге, про бажання врівноважити впливи груп, афілійованих з певними особами в російській верхівці; і, по-третє, про те, що на певну роль у перерозподілі влади в росії, маючи в підпорядкуванні силові структури, претендуватимуть багато гравців, і що цей перерозподіл буде кривавим. Зокрема, призначення в.герасимова командувачем російськими військами в Україні свідчить про те, що «гойдалки» боротьби за владу в росії черговий раз (і не останній) хитнулися в інший бік — уваги до військових.

На Лиманському та Куп'янському напрямках російські війська намагаються покращити тактичне положення, надаючи перевагу масованим ракетно-артилерійським обстрілам прифронтових населених пунктів. На лінії Бахмут-Авдіївка не припиняються штурмові дії російських військ, які перетворилися для них на справжню «м'ясорубку» — щоденні втрати ворога під

Бахмутом і Соледаром у періоди найзапекліших боїв становили до 600-700 бійців лише загиблими, десятки одиниць техніки, не говорячи про витрати величезних обсягів боєкомплекту артилерії. Єдиним логічним поясненням такої тактики російських військ може бути намагання запобігти переходу ЗСУ в контрнаступ і виграти час до кінця лютого – початку березня для більш-менш якісної підготовки 300-тисячного угруповання, призначеного для весняного наступу на поки що не визначеному напрямку.

Північ. Північно-західний, північний і північно-східний напрямки розглядаються як можливі напрямки весняного наступу росії. Одним із можливих плацдармів для наступу розглядається Білорусь. Не виключається, що згадані напрямки можуть бути використані для відволікаючих ударів, а напрямком головного удару буде визначено Східний (Донецький) або Південно-Східний (Запорізький) напрямок, де вже накопичена велика кількість військ і техніки, та існує досить потужна розгалужена транспортна система, потрібна для маневру силами та засобами.

Оцінки багатьох експертів і політиків стосовно низької ймовірності наступу з Білорусі здаються схожими на подібні оцінки ситуації напередодні 24 лютого 2022р. І тоді, і зараз наводились аргументи про недостатню для створення ударних сил чисельність особового складу та насиченість технікою, неготовність командної, логістичної інфраструктури тощо. Але під час безперервних навчань і маневрів військ (практично з квітня 2022р. і дотепер) така інфраструктура в Білорусі скоріш за все створювалася, техніка надходила, — залишається приховано завезти особовий склад. Лише в рамках підготовки до авіаційних навчань (з 16 січня по 1 лютого 2023р.) в Білорусі було створене російське

авіаційне угруповання в кількості близько 50 одиниць (багатоцільові винищувачі Су-30, бомбардувальники Су-34, носії «Кинджалів» МіГ-35К, гелікоптери). Іншими словами, важливість білоруського напрямку зберігається високою як з погляду підготовки до весняного наступу росії, так і з погляду унеможливлення перекидання українських сил з цього напрямку на інші ділянки фронту.

Про високу ймовірність повторного широкомасштабного російського наступу свідчать кілька факторів:

- ✓ ні путін, ні російська політична еліта не змінили своїх цілей стосовно України — домогтися її капітуляції і назавжди залишити її в орбіті впливу росії;
- ✓ істерика у вищих ешелонах російської влади, тиск з боку радикально налаштованих сил усередині росії, невдоволення і тих, і інших поточними результатами «спеціальної військової операції» підштовхуватимуть путіна до продовження війни «до переможного кінця»;
- ✓ продовження під Бахмутом і Соледаром штурмових дій, незважаючи на величезні втрати, свідчить про намагання відтягнути момент переходу ЗСУ в контрнаступ і дати час на створення та підготовку боездатного угруповання;
- ✓ призначення начальника генерального штабу в.гєрасімова командувачем об'єднаним угрупованням російських військ в Україні, а його заступниками командуючого повітряно космічними військами с.суровікіна, командуючого сухопутними військами о.салюкова та заступника начальника генерального штабу о.кіма, свідчить, зокрема, про передбачене розширення та ускладнення воєнних завдань і водночас про погану ситуацію в управлінні російськими військами, а також про бажання путіна перекласти провину на випадок невдалого наступу на керівництво збройних сил;
- ✓ афішуються заходи (поки що без особливих реальних результатів) з налагодження ефективної роботи системи мобілізації і оборонної промисловості росії;

- ✓ в інформаційному просторі ведеться потужна кампанія з налаштування й без того зомбованих росіян на початок «вітчизняної війни» — звичайно росії проти всього Заходу.

Якщо припустити, що повторний широко-масштабний наступ росії відбудеться, то на початковому етапі російські війська намагатимуться, скоріш за все, «проломити» українську оборону із застосуванням всього найкращого (людських резервів, техніки), що вдалося накопичити та підготувати. Але оскільки це «найкраще» значно поступається за якістю ЗСУ — високо мотивованим, підготовленим та оснащеним західними озброєннями, — то в подальшому єдиною доступною для російських військ тактикою залишаться штурмові «хвилі» з використанням переваги в живій силі з наступним, мірою виснаження, переходом до оборони та війни на витривалість.

Водночас, враховуючи величезні втрати росії у війні, наявні там проблеми з комплектуванням військ живою силою і технікою, а також удари по тилах і можливі упереджувальні контрнаступальні дії ЗСУ, російське військове керівництво може постати перед дилемою: застосовувати підготовлений резерв як єдине наступальне угруповання, чи використовувати його по частинах для «затикування дірок» на фронті. Визначальними чинниками в подальшому перебігу подій будуть майстерність планування операцій ЗСУ, формування якісно підготовлених та озброєних резервів, а також обсяги, номенклатура та темпи надходження до України західної військово-технічної допомоги. Мінімальні потреби західної допомоги у важких озброєннях, за словами Головнокомандувача ЗСУ генерала В.Залужного, складають 300 танків, 600-700 БМП, 500 гаубиць.

Ракетні удари по території України. З 10 жовтня 2022р. росія вдалася до масованих ракетно-дронових ударів по всій території України. Для проведення повітряних атак ворог використовує іранські дрони-камікадзе Shahed-136/131 (Герань-2), Mojaer-6, крилаті ракети Калібр з російських бойових кораблів, а також авіаційні крилаті ракети Х-101, Х-555, Х-59, Х-22, що запускаються стратегічною авіацією (Ту-160, Ту-95МС, Ту-22М) з російської території. Станом на 31 грудня, не враховуючи постійних обстрілів прифронтових населених

пунктів, росія здійснила 11 масованих ракетно-дронових атак. Під удари потрапили переважно критична енергетична інфраструктура, житлові масиви, медичні та освітні заклади, об'єкти транспортної і соціальної інфраструктури на всій території України.

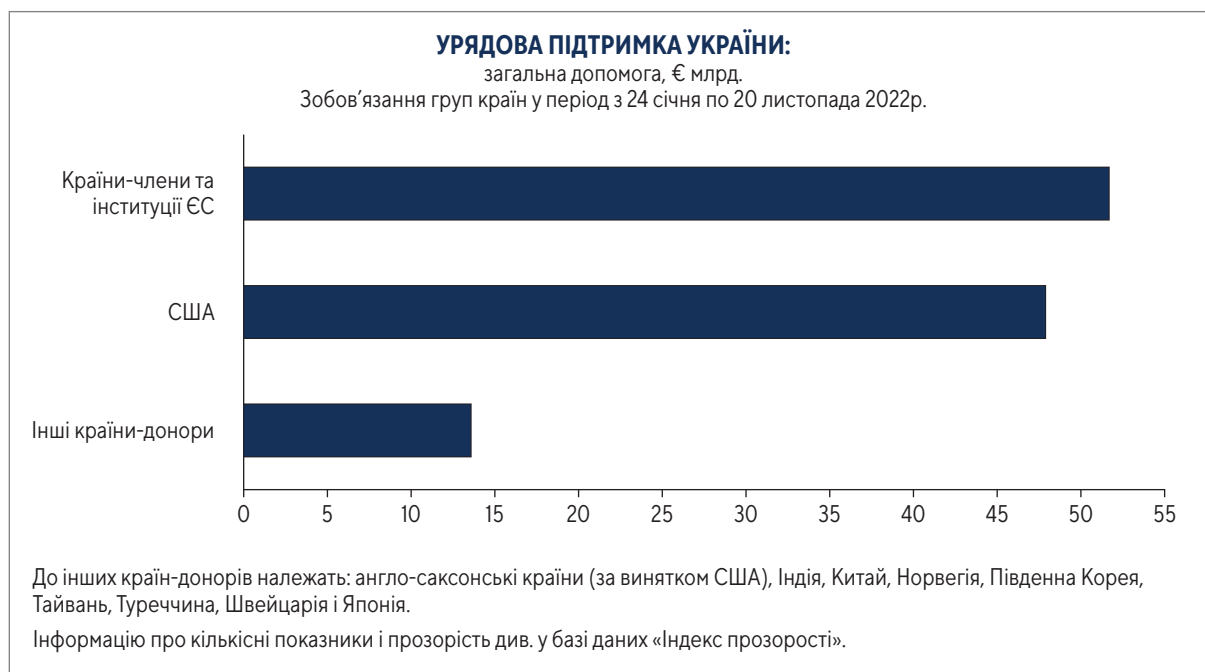
На початок грудня агресору вдалося повністю зруйнувати або суттєво пошкодити близько 50% критичної електроенергетичної інфраструктури України. За оцінками експертів, з вересня по листопад 2022р. збитки лише енергетичної сфери зросли з \$3,6 млрд. до \$6,8 млрд., а шкода, заподіяна загалом інфраструктурі України, зросла зі \$135,9 млрд. до майже \$145 млрд.

Надані західними партнерами засоби ППО (NASAMS, IRIS-T, Aspide, Hawk, Crotale, Stormer, Gepard, ПЗРК Stinger, Starstreak, Mistral) значно посилили систему ППО України, але не вирішили завдання створення багатофункціональної, ешелонованої системи ППО, необхідної для прикриття фізично незахищених об'єктів критичної інфраструктури. Знищення цілей, застосованих у масованих ударах у жовтні-грудні 2022р., становило 70-80% по крилатих ракетах і 80-90% — по дронах-камікадзе. Проте невирішеними проблемами залишаються створення суцільної зони прикриття з повітря всієї території країни та захист об'єктів від балістичних ракет, — особливо з огляду на заплановану закупівлю росією 250 ракет Fateh-110 (дальність 300 км) або Zolfaghar (дальність 700 км) у Ірану. Покращити ситуацію можуть обіцяні США, Німеччиною і Нідерландами поставки систем Patriot, здатних уражати балістичні цілі.

Попри очевидні важкі наслідки атак на цивільну інфраструктуру, кремлю не вдалося досягти жодної із визначених цілей: ані змусити політичне керівництво України до болючих компромісів, ані стримати поставки західної військової допомоги. Оновлена російська стратегія робить ставку на тривалу війну на виснаження та відвертий терор проти цивільного населення.

ВІЙСЬКОВО-ТЕХНІЧНА ДОПОМОГА

Загалом допомогу Україні в тому або іншому вигляді надали понад 50 країн світу, гуманітарну та фінансову — понад 30 іноземних компаній, а також ряд міжнародних організацій. За загальними обсягами військової,

фінансової і гуманітарної допомоги країни та інституції ЄС (€52 млрд.) випередили США (€48 млрд.)¹.

Мобілізація в рамках формату «Рамштайн» військово-технічної допомоги Україні з боку членів НАТО та інших партнерів дала можливість, станом на грудень 2022р., передати їй зброю на суму \$40 млрд.; з них понад \$19,3 млрд. надійшли від США. Сполучені Штати залишаються найбільшим донором військово-технічної допомоги Україні (€23 млрд.). За ними йдуть Велика Британія (€4,1 млрд.) і Німеччина (€2,3 млрд.).

21 грудня 2022р. США надали Україні пакет допомоги на суму \$1,85 млрд., до якого входила зокрема зенітна ракетна система, здатна збивати балістичні ракети. 29-й рекордний пакет допомоги на суму понад \$3,75 млрд., ухвалений 6 січня 2023р., складається з трьох частин. Військова допомога на суму в \$2,85 млрд. із запасів МО США надається Україні негайно, а допомога на \$225 млн. із фонду Іноземного військового фінансування, буде спрямована на нарощування довгострокового потенціалу та підтримки модернізації ЗСУ. \$682 млн. будуть спрямовані європейським союзникам і партнерам для заохочення їх надавати військову

підтримку Україні та компенсувати передачі ними військового обладнання.

У рамках цього пакету Україні передаються, зокрема: 50 БМП Bradley; 100 БТР M113; 55 мінозахищених машин (MRAP); 138 багатоцільових бойових машин HMMWV; 18 155-мм гаубиць; 70 тис. звичайних, 500 високоточних 155-мм снарядів і 1 200 снарядів дистанційного мінування; 36 буксируваних 105-мм гаубиць і 95 тис. снарядів до них; 10 тис. 120-мм мінометних пострілів; ракети ППО RIM-7 Sea Sparrow; боеприпаси для РСЗВ HIMARS; 4 000 авіаційних ракет Zuni; близько 2 000 протитанкових ракет².

19 січня, напередодні восьмої зустрічі в Рамштайні 54 країн-партнерів по коаліції з надання допомоги Україні (20 січня 2023р.), Президент Дж.Байден ухвалив 30-й пакет допомоги на суму \$2,5 млрд. Ним передбачене постачання, зокрема: восьми систем ППО Avenger; 59 БМП Bradley з 590 протитанковими ракетами TOW і 295 тис. 25-мм боеприпасів; 90 БТР Stryker; 53 мінозахищених машин (MRAP); 350 багатоцільових бойових машин HMMWV; протирадіаційні ракети HARM; додаткові боеприпаси для РСЗВ HIMARS і ЗПК NASAMS.

¹ Військова допомога для України: скільки вже витратив Захід? – Deutsche Welle, 19 грудня 2022р., <https://www.dw.com/uk/vijskova-dopomoga-dla-ukraini-skilki-vze-vitrativ-zahid/a-64148930>.

² More Than \$3 Billion in Additional Security Assistance for Ukraine. – U.S. Department of Defense, 6 January 2023, <https://www.defense.gov/News/Releases/Release/Article/3261263/more-than-3-billion-in-additional-security-assistance-for-ukraine>.

Крім того, за результатами «Рамштайн-8» Україна має отримати від союзників безпрецедентний пакет допомоги³, а саме:

- ✓ засоби ППО від Франції, Німеччини та Великої Британії, зокрема: батарею ЗРК Patriot, сім установок Gepard, три батареї IRIS-T SLM і ракети до них — від Німеччини; ракети та дві пускові установки для Patriot — від Нідерландів; новий пакет допомоги Україні, до якого може увійти батарея ЗРК SAMP-T, що здатна збивати балістичні ракети, готує Італія; Уряд Нідерландів висловив готовність розглянути питання поставок Україні літаків F-16;
- ✓ 200 бронемашин Senator, ЗРК NASAMS і ракети до нього — від Канади;
- ✓ 14 танків Challenger 2, близько 30 САУ AS90, 200 одиниць бронетехніки, включно з БТР FV430 Mk3 Bulldog, десятки безпілотників, 100 тис. артилерійських снарядів, 600 протикорабельних ракет Brimstone — від Великої Британії; 19 листопада 2022р. Прем'єр-міністр Великої Британії Р.Сунак анонсував новий пакет військової допомоги Україні на 2023р. вартістю £50 млн., яким передбачене постачання 125 зенітних гармат і технології для протидії іранським дронам;
- ✓ 40 колісних танків AMX-10RC, ББМ Bastion — від Франції; Уряд країни розглядає можливість надання танків Leclerc;
- ✓ 40 БМП Marder, 20 70-мм ракетних систем на пікапах, сім гусеничних дистанційно керованих машин піхоти — від Німеччини; крім того, Німеччина оголосила про підготовку «весняного» пакету допомоги Україні на суму €1 млрд.;
- ✓ зенітні установки С-60, 70 тис. боєприпасів до них, 155-мм гаубиці Krab — від Польщі; уряд країни готовий надати 14 танків Leopard 2;
- ✓ 50 БМП Stridsfordon CV90, 12 155-мм САУ Archer та протитанкові гранатомети NLAW — від Швеції;
- ✓ пакет допомоги на €400 млн. — від Фінляндії, яка також готова передати Україні певну кількість танків Leopard 2;
- ✓ 14 БТР M113, боєприпаси, генератори, медичне обладнання — від Португалії;
- ✓ 19 155-мм САУ Caesar — від Данії;
- ✓ 26-30 155-мм САУ Dana-M2, 120 відремонтованих танків T-72M — від Чехії;
- ✓ переносні ЗРК Stinger, кулемети з боєприпасами, два гелікоптери Мі-8 та безпілотники — від Латвії;
- ✓ зенітні гармати L-70, боєприпаси та два гелікоптери Мі-8 — від Литви;
- ✓ 10 155-мм гаубиць FH70, 10 122-мм гаубиць Д 30, 100 гранатометів Carl Gustav, боєприпаси та вантажівки для їх перевезення — від Естонії.

Велике значення має розв'язання вже після «Рамштайн-8» танкового питання — отримання згоди Німеччини на експорт нею та реекспорт з інших країн танків Leopard 2. Це стало можливим завдяки потужному тиску на Канцлера ФРН О.Шольца з боку ряду європейських країн (насамперед, Великої Британії, Нідерландів, Польщі, Фінляндії) та оголошенню США згоди на надання Україні танків M1 Abrams.

За умов своєчасного надходження до України всієї цієї техніки є можливість створити в ЗСУ кілька танкових, механізованих, ракетно-артилерійських бригад, батальйонів, груп, що значно посилить її оборонний і наступальний потенціал.

Крім отримання іноземної військово-технічної допомоги, Україною вживаються заходи з оживлення вітчизняної оборонної промисловості. Це стосується, зокрема, відновлення на фронті та в тилу пошкодженої техніки силами ремонтних бригад оборонних підприємств, виробництва та постачання військам вітчизняних дронів, початку вітчизняного виробництва 152-мм снарядів, започаткування спільного виробництва в одній з країн-членів НАТО 82-мм мінометних пострілів тощо.

³ «Рамштайн-8»: Україну готують до потужного контрнаступу. — Укрінформ, 21 січня 2023р., <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3656481-ramstajn8-ukrainu-gotuut-do-potuznogo-kontrnastupu.html>.

Загалом за час повномасштабної війни Уряд України виділив на сектор безпеки і оборони понад 1,2 трлн. грн. З них — понад 250 млрд. грн. виділено на закупівлю та модернізацію озброєнь і військової техніки.

Суттєвим внеском у боротьбу України проти росії є допомога західних партнерів у підготовці особового складу ЗСУ. Загалом протягом року за підтримки держав-партнерів підготовлено понад 20 тис. військовослужбовців. Підготовка проводилася на території Польщі, Чехії, Словаччини, а також силами США в Німеччині. Програми підготовки охоплювали підготовку штабів бригад, бойову підготовку підрозділів рівня батальйон, рота, артилерійська батарея та батарея ППО, навчання фахівців користуванню іноземними озброєннями, що надходять у рамках технічної допомоги, фахову підготовку саперів, бойових медиків, передових авіаційних та артилерійських навігаторів, водолазів, розвідників, сержантського складу⁴. За результатами «Рамштайн-8» у країнах, готових надати Україні танки, розпочнеться підготовка українських танкістів.

САНКЦІЙНА ПОЛІТИКА ПРОТИ РОСІЇ

Реальним важелем впливу на агресора та його ізоляції на міжнародній арені є санкційна політика проти росії партнерів України. Станом на грудень 2022р. Радою ЄС запроваджено вже дев'ять пакетів секторальних і персональних санкцій. Дев'ятий пакет санкцій ЄС, ухвалений 16 грудня 2022р., містить заходи, що враховують повідомлення України про наявність у російських озброєннях та іранських дронах комплектуючих, вироблених європейськими та американськими компаніями. До таких заходів належать:

1. Посилення експортного контролю щодо: хімічних та нервово-паралітичних речовин, приладів нічного бачення та радіонавігації, електроніки та компонентів ІТ, продукції для авіаційної і космічної промисловості, товарів подвійного використання для російського військово-промислового комплексу (ВПК), експорту до третіх країн (у т.ч. до Ірану) пілотованих і безпілотних літальних апаратів та двигунів до них.

2. Запровадження заборон на експорт цивільної продукції, що може використовуватись у військових цілях: цивільні БПЛА, ноутбуки, металообробні верстати, навігація, GPS, ІТ-компоненти, обладнання нічного бачення та радіонавігації, камери та об'єктиви.

3. Відключення від SWIFT російського Банку регіонального розвитку, заморожування активів Московського кредитного банку та Далекосхідного банку.

4. Заборона ряду російських пропагандистських ЗМІ в Європі (НТВ Мир, Россия 1, РЕН ТВ, Первый канал).

5. Запровадження заборон на інвестиції в гірничодобувний сектор росії (метали, мінерали, титан, нікель).

6. Запровадження заборони для громадян ЄС обіймати будь-які посади в керівних органах усіх російських державних або контрольованих державою юридичних осіб, організацій або органів, розташованих у росії.

7. Під персональні санкції потрапили 190 осіб (141 фізична та 49 юридичних): від збройних сил — 31 фізична особа та 23 компанії, що працюють у військовому секторі; члени груп координації розкрадання українського зерна; 3 віце-прем'єри та 9 членів уряду; 42 депутати держдуми та ради федерації; 5 політичних партій; 7 губернаторів; власники пропагандистських медіа та особи, пов'язані з дезінформацією і пропагандою (серед них — відомий кінорежисер м.михалков); 10 суддів КС, причетних до приховування російських активів; ю.ковальчук (наближений до путіна олігарх) і члени його родини; особи, причетні до депортації українських дітей з України. Крім того, персональні санкції накладені на пропагандистські медіа та суспільні ресурси — ВГТРК, Національна медіа група, Фонд стратегічної культури, Акціонерне товариство «ТВ-Новости».

8 грудня 2022р. в рамках синхронізації санкційних заходів Швейцарії та ЄС до швейцарських санкційних списків внесено двох іранських військових командирів, а також

⁴ За 2022 рік союзники підготували понад 20 тисяч українських бійців. — Український мілітарний центр, 1 січня 2023р., <https://mil.in.ua/uk/news/za-2022-rik-soyuznyky-pidgotuvaly-ponad-20-tysyach-ukrayinskyh-bijtsiv>.

Аерокосмічні сили Корпусу варткових ісламської революції та іранську компанію Qods Aviation Industries — за їх участь у розробці та постачанні дронів до росії.

Активну та системну санкційну політику проти росії за її війну проти України проводять США. З початку широкомасштабної агресії США запровадили понад 30 санкційних пакетів проти росії та її прихильників. З останніх:

- ✓ 8 грудня 2022р. Міністерство торгівлі США внесло 24 іноземні компанії до списку торгових обмежень Entity List за підтримку російського ВПК та діяльність в ядерній сфері. 15 грудня 2022р. до списку обмежень додано 35 китайських та одна японська компанії, які здійснюють діяльність у сфері торгівлі високотехнологічною продукцією та сировинними товарами. Також посилено експортний контроль для 9 російських компаній. Зазначені дії вчинені з метою протидії використанню американської технологічної продукції для розвитку ВПК Китаю, руйнування ланцюжків постачання для ВПК росії і блокування постачань американської електроніки до Ірану;
- ✓ 9 грудня 2022р. запроваджені санкції проти понад 40 фізичних і юридичних осіб з 9 країн світу за корупцію та порушення прав людини. Під дію американських санкцій потрапили представники росії, Білорусі, Ірану та КНДР;
- ✓ 9 грудня 2022р. Державний департамент США запровадив санкції проти трьох російських структур, пов'язаних з розвитком російсько-іранських відносин, у т.ч. в контексті передачі та використання іранських дронів для ведення бойових дій в Україні та ураження об'єктів цивільної інфраструктури.

Запроваджені проти росії санкції поступово починають негативно впливати на її економіку. За прогнозами Організації економічного співробітництва та розвитку, економіка рф у 2023р. скоротиться на 5,6% — найбільше серед країн G20; з росії вийшли понад 1 000 міжнародних компаній, які формували близько 40% її ВВП і забезпечували 5 млн. робочих місць. Державний департамент США в середині грудня оприлюднив

оцінки, згідно з якими кремль вже відчуває нестачу коштів на ведення війни.

СТРАТЕГІЇ ДІЙ ЩОДО РОСІЇ ТА ВАРІАНТИ ЗАВЕРШЕННЯ ВІЙНИ

Колективна протидія росії уже перетворилася на один із символів оновлення міжнародної системи безпеки. Водночас негласна заборона (неготовність) на поставки Україні важких наступальних озброєнь (авіації, далекобійних ракетних систем, до останнього часу — танків) є свідченням того, що США та окремі європейські країни досі не визначилися з питанням, чим конкретно має завершитися російсько-українська війна та якою вони бажають бачити майбутню росію. Формула «росія не повинна перемогти, Україна не повинна програти» не дає однозначної відповіді на це питання й тому забезпечує західним політикам певний маневр в ухваленні рішень — за які Україна змушена платити кров'ю.

Попри позитивні зрушення у процесах надання Україні допомоги та тиску на росію, в західному політикумі не припиняються обговорення теми переговорів з путіним. Не важливо, які мотиви лежать в основі намірів політиків — бажання запобігти ядерному зіткненню з росією чи сподівання на отримання преференцій під час відбудови росії та опанування її величезними ринками. Такий підхід не лише знижує ефективність протидії агресору, але надає кремлю надію на уникнення поразки та спонукає його до посилення агресивності.

Зокрема про це свідчить оголошений с.шойгу 22 грудня 2022р. і схвалений путіним 17 січня 2023р. трирічний план реформ російської армії, що передбачає збільшення її чисельності до 1,5 млн. військовослужбовців, а також формування нового армійського корпусу і двох військових округів на кордоні з Фінляндією.

Усе це безпосередньо впливає на стратегію «приборкання» росії, а також на тривалість війни та уявлення про майбутнє України та росії.

Така стратегія може виглядати наступним чином:

- ✓ за умов своєчасного надання Заходом усіх потрібних озброєнь Україна

домагається повної перемоги над росією; у найкращому випадку війна може завершитися у 2023р. — бажаний для всіх варіант; за умов дозованих постачань озброєнь вона може розтягнутися на роки — небажаний варіант;

- ✓ подовження санкційного тиску на росію з метою позбавлення її спроможностей відновити наступальний потенціал і погрожувати агресією будь-кому;
- ✓ перетворення України на міцну фортецю, що захищає південно-східний фланг ЄС і НАТО, їх форпост у Чорноморському регіоні; відбудова (перебудова) України за участю зацікавлених партнерів, зміцнення її сектору безпеки до рівня, що забезпечує її захищеність, стійкість і є однією з головних гарантій безпеки.

Проте час від часу стають помітними ознаки існування альтернативної стратегії, що проявляються «між рядками» в офіційних заявах лідерів деяких провідних західних країн⁵:

- ✓ війна в Україні має бути локалізована та в жодному разі не перерости в конфлікт між росією і НАТО;
- ✓ жодна зі сторін конфлікту не має здобути воєнну перемогу — озброювати Україну слід лише мірою її потреб в обороні, хай ціною великих жертв, але не можна давати їй можливість завдати ударів по території росії і перейти в контрнаступ;
- ✓ ставку слід робити на таке виснаження супротивників, що змусить їх піти на домовленості з припинення вогню та заморожування конфлікту;
- ✓ після цього слід активно втрутитися з допомогою у відновлення залишків України, паралельно поступово пом'якшувати чи скасовувати санкції проти росії і вести переговори з кремлем про спільний європейський безпековий порядок;
- ✓ слід утриматися від притягнення російського керівництва до відповідальності

за воєнні злочини в Україні, оскільки це може завадити дипломатичному врегулюванню.

Від того, яка із стратегічних візій стосовно майбутнього росії отримає більшу підтримку західного політикуму, значною мірою залежатиме подальший перебіг війни та, відповідно, варіант її завершення.

Варіанти завершення війни. За наявних умов існують три головні варіанти завершення війни, навколо яких відбуваються гарячі дискусії (багато сценаріїв розвитку подій, що прогнозуються певними політичними діячами та експертами, тим чи іншим чином зводяться до цих варіантів).

1. Перехід до переговорів про припинення вогню з фіксацією лінії зіткнення станом на початок переговорів (практично, на російських умовах) і заморожування конфлікту (на час відновлення росією наступального потенціалу з максимальним наближенням угруповання російських військ до чорноморських портів України). Питання деокупації Донбасу і Криму належать до сфери пошуку компромісів. Санкції проти росії зберігаються, але докладаються зусилля (в т.ч. з боку деяких європейських країн) задля їх пом'якшення або скасування. Офіційно чи неофіційно запроваджуються обмеження військово-технічної допомоги Україні.

Для України це буде рівнозначним капітуляції. Для Заходу — означатиме погіршення реноме з наступними довготривалими негативними наслідками.

2. Витіснення російських військ до лінії розмежування станом на 23 лютого 2022р., започаткування переговорів про надання Україні (а згідно з пропозицією Е.Макрона — і росії) гарантій безпеки та про долю окупованих територій Донбасу і Криму.

Такий варіант не влаштовує ні Україну (через втрату територій), ні росію (особливо після проголошення окупованих територій частиною рф). Але він може отримати підтримку певних політичних сил західних країн (Німеччини, Франції, Італії, а також і США) — які намагаються виправдати свої позиції занепокоєнням стосовно жертв війни,

⁵ Weshalb Russland in der Ukraine scheitern muss. — SPIEGEL Ausland, 2 January 2023, <https://www.spiegel.de/ausland/ukraine-krieg-weshalb-russland-in-der-ukraine-scheitern-muss-a-8fa97051-f117-44d6-a8ad-2be6447516f4>.

спричиненими війною втратами глобальної економіки та погіршенням соціально-економічної ситуації у своїх країнах.

Переговорним шляхом, імовірно, можливо домогтися тимчасової поступливості росії з окремих, не критичних для неї питань в обмін на пом'якшення або скасування частини санкцій. Проте фактично це буде домовленістю про часткове заморожування конфлікту, оскільки в самій росії такий результат буде подано як капітуляцію Заходу і стимулюватиме кремль — мірою поповнення сил і ресурсів — до поновлення агресії, використовуючи окуповані території як плацдарм для наступу.

3. Повне відновлення територіальної цілісності України та капітуляція росії, що передбачає:

- ✓ успішний контрнаступ ЗСУ з використанням отриманої західної військово-технічної допомоги та відновлення кордонів станом на 1991р.;
- ✓ репарації з боку росії за завдану Україні шкоду;
- ✓ укладення відповідного юридично зобов'язуючого документа з визначенням умов демаркації кордонів, зобов'язань росії їх поважати, механізмів верифікації дотримання зобов'язань і відповідальності за їх порушення;
- ✓ покарання винних за скоєні воєнні злочини.

Варіант поразки росії у війні і позбавлення її можливостей для нового розв'язання агресії проти її сусідів відбиває погляди політичних кіл, що визначають політику більшості західних країн (зокрема, Великої Британії, Канади, Польщі, країн Балтії та ін.), а також відповідає баченню перемоги у війні з росією переважної більшості громадян України. Цей варіант також є найбільш сприятливим з-поміж перелічених, з погляду гарантій безпеки для України та східноєвропейських країн.

Перемога України і виключення росії з переліку екзистенційних загроз стануть підґрунтям для збереження і зміцнення західної єдності на тривалий період, імпульсом і дороговказом реформування та адаптації до нових умов багатосторонніх інститутів, що забезпечують координацію зовнішньої і оборонної політики західних країн.

І навпаки, навіть умовна перемога росії може запустити на Заході (як усередині окремих країн, так і між ними) деструктивні процеси загострення старих і виникнення нових розбіжностей, пошуку винних у поразці.

Навіть «напівперемога» України, коли будуть збережені можливості для відновлення агресивного потенціалу росії та існування в її політикумі та суспільстві загарбницьких намірів, стане значною зовнішньополітичною поразкою Заходу, змінить розстановку політичних сил у західних демократіях, створить стимули для опонентів Заходу до подальшої дискредитації демократичного устрою та західної системи цінностей.

ВИСНОВКИ

Агресією проти України, ультимативними вимогами до НАТО та Заходу в цілому росія довела свою історично вкорінену агресивність стосовно США, Європи, демократії загалом. Експорт корупції, вибіркове надання тимчасових преференцій на своєму ринку, посилення ресурсної залежності європейських країн, потужна антизахідна пропаганда розглядаються нею як механізми послаблення і розколу західної єдності.

Успіхи українських Сил оборони на фронті, демонстрація незламного духу українського суспільства, активна державна та народна дипломатія України в західних країнах значною мірою позначилися на ставленні західного політикуму до перебігу подій в Україні та на характері військово-технічної і гуманітарної допомоги західних партнерів. Така допомога стала одним із головних чинників стійкості України у війні з росією.

Після кількох поразок російських військ ситуація на фронті, станом на січень 2023р., стабілізувалася, бої точаться зі змінним успіхом, але обидві сторони готуються до більш рішучих дій. За такої умови, головними чинниками, що визначатимуть розстановку сил, є наявність ресурсів і джерел їх поповнення, вміння планувати та використовувати їх на полі бою, підготовка, мотивація і витримка особового складу. Відбувається змагання не лише в чисельності та якості живої сили та техніки, але й у темпах їх накопичення.

Росія ще має і використовує кількісну перевагу над Україною та сподівається на успіх наступальної кампанії, запланованої, скоріш за все, на кінець зими – початок весни 2023р., або на перехід до «війни на виснаження».

У війні з державою, яка зневажає міжнародне право та масово застосовує тероризм проти цивільних, важливо бути готовими до великих людських втрат і руйнувань критичної і цивільної інфраструктури. Захист населення та інфраструктури – насамперед енергетичної – є неодмінною умовою збереження стійкості держави та суспільства.

У випадку російської агресії проти України (у майбутньому не виключено, що проти країни-члена НАТО) війна може набути затяжного характеру, що вимагатиме

наявності і концентрації величезних запасів ресурсів і резервів, їх готовності до своєчасного використання для забезпечення операцій Сил оборони. Для цього потрібні: гнучкі виробничі потужності і зв'язки між ними; можливості здійснювати швидкі маневри силами, засобами, ресурсами, резервами; утворення коаліції партнерів, готових надати допомогу; опрацювання каналів і механізмів надання такої допомоги.

Успіх у протистоянні з росією значно залежить від збігу позицій України та західних партнерів стосовно варіантів завершення війни. У цьому сенсі зростаюча допомога Україні в рамках формату «Рамштайн», програм закордонної підготовки особового складу ЗСУ, санкційної політики західних країн проти росії дають підстави для позитивних прогнозів завершення війни.

Попри позитивні зрушення у процесах надання Україні допомоги та тиску на росію, в західному політикумі не припиняються обговорення теми переговорів з путіним. Це не лише підриває західну єдність, обмежує допомогу Україні у «приборканні» міжнародного агресора та терориста, але й надає кремлю надію на уникнення поразки, посилює відчуття ним безкарності та спонукає його до посилення агресивності.

Своєю чергою, Україна – і ЗСУ, і влада, і суспільство – однозначно та безповоротно налаштована на воєнну перемогу і звільнення всіх окупованих територій. Найважливішою умовою для цього є збереження єдності західних партнерів, надання ними військово-технічної допомоги Україні потрібної номенклатури, в потрібних обсягах і потрібними темпами.

Для України реальними гарантіями її безпеки є повна перемога над росією, позбавлення або мінімізація її можливостей здійснювати агресивну політику, зміцнення власного оборонного потенціалу та набуття членства в НАТО. Подібну позицію поділяють дедалі більша кількість країн-членів НАТО, причому далеко не лише ті, що розташовані поблизу кордонів росії. Вони розуміють, що війна в Україні точиться в т.ч. заради миру в Європі. Перемога України і зникнення росії з екранів екзистенційних загроз стануть на тривалий період підґрунтям для збереження і зміцнення західної єдності.